

P. J. JONGSMA
St. Jansstraat 17b
9712 JM Groningen

Nieuwsjaarsstorm

1976

VERSLAG VAN EEN UKIJWILLEGE

mdencak-

NIEUWJAARSSTORM 1976

Dat velen door de storm van 2 en 3 januari 1976 ver-
rast zijn is zeker.

In het hierna volgend verslag kunt u lezen, hoe het
een vrijwillige molenaar verging, die dacht een
nachtje te gaan malen, noodzakelijk door de hoge
waterstand, maar hoe anders liep het !!!

Het speelt zich af op een watermolen bij Sebalde-
buren (Gr.), genaamd De Eendracht. 1 km van de vas-
te weg, zonder werkende telefoon en een slecht be-
gaanbaar pad.

't Is net één uur geweest. Het stormt buiten met
een kracht - volgens de radio - van 12. Vanwege de
hoge waterstand in de polder heb ik om 5 uur de mo-
len ingespannen, want er was wind op til (en een
hoop regen)!

Daarvoor de zelfzwichting al nagekeken en gesmeerd;
hiervan zal ik in de komende uren nog veel plezier
van beleven.

Eerst om half tien wakkerde de wind lekker aan.
M'n molen is een z.g. zwaar lopende molen, die pas
bij windkracht 7 behoorlijk water uitslaat. Ik had
ongeveer 30 kg tegengewicht aan de zwichtketting.
Om 9 uur sloeg de electrisch aangedreven vijzel
aan, zodat het nu dubbel opgaat, ongeveer 80-100 m³
per minuut.

Na 10 uur wordt het tijd om te zwichten. Het 10 kg-
gewicht er maar afgegooid. Wat reageert de zelf-
zwichting lekker bij windstoten; dat geeft mij een
veilig gevoel. Ook eens naar de waterstand gekeken.
't Lijkt gek, maar 't is net alsof de waterstand
steeds hoger wordt. Geen wonder, het regent pijpe-
stolen!

Om 11 uur de lagers gecontroleerd en van nieuwe
reuzel voorzien. Het halslager werd een beetje warm,
kan geen kwaad. De molen loopt nu zo'n 80 à 85 ouden.

- 9 -

De hele kop schudt; wonderlijk dat alles blijft zitten, alles loopt zo lekker gesmeerd in elkaar.

Om 11.30 uur nog eens gezwicht; nu hangt er maar 10 kg meer aan de zwichtketting en een poosje later wordt het tijd om de windborden te verwijderen.

Oei, oei, wat gaat het nu tekeer!

De borden vliegen zowat uit de handen. Ik was van plan om met de malerij te stoppen en de stormpallen te plaatsen.

Maar het WATER dan!!, het stijgt nog steeds.

Allez, maar eens proberen met open kleppen en zonder windborden. Gelukkig is het ergste van deze bui weer voorbij, zodat het 10 kg-gewicht er weer aan kan. Inmiddels is het half één geworden en de maag begint ook een woordje mee te spreken.

Van de nieuw gezette koffie en wat brood knap je lekker op.

De kap staat nu op het westen en is al $1\frac{1}{2}$ veld verkruid. Net een beetje door de wind met het gevolg, dat hoe harder het waait des te langzamer de molen begint te lopen.

Inmiddels is het nadit geschrijf half twee geworden, tijd om de zaak weer eens te controleren. Als ik weer in huis kom is het al kwart voor drie en er is in die tijd heel wat gebeurd.

Ik heb eerst de lagers gecontroleerd; deze waren nog voldoende vet. De wind heeft de neiging te ruimen, dus laat ik de wind vóór zijn en krui de kap een stukje vooraan. Maar toch ben ik niet gerust; m'n gevoel zegt dat er wat op komst is. Aan de molen is nog niets te merken; deze draait nog net zo als voorheen. Voordat ik in huis wilde gaan heb ik op zij van huis in de luwte, nog eens 10 minuten naar de molen staan kijken en opeens had ik het.

STOP DIE MOLEN!!!

-Kleppen open-uit de wind kruien-vangen-naar boven stuiven en de stormpallen erin-.

En jawel hoor, nog maar goed en wel beneden komt er toch een stuk wind los; je wordt er koud van.

Het wiekenkruis sleept door de vang, maar blijft gelukkig op de stormpallen staan. De gewichten weer

aan de zelfzwichting gehangen, maar nu om te voorkomen, dat de zelfzwichting dicht kan slaan met alle gevolgen van dien! 'k Vertrouw toch niet op de stormpallen en ga weer naar boven om nog een balk door het bovenwiel te steken.

Het boezemwater vliegt inmiddels over de dijk. Als het zo doorgaat krijgen we nog natte voeten. Maar liever dat dan de molen naar de filistijnen. Tjonge, wat is het noodweer!

Hoor juist over de radio het 3 uur-nieuws. Dit meldt windstoten van meer dan 20 m / sec. en windkracht 12 en een waterverhoging van $2\frac{1}{2}$ meter. Gelukkig maken we dit maar zelden mee. Het huis kreunt en de deuren en ramen rammelen; kortom het is noodweer!!

Wie had dit ooit verwacht en dat terwijl de molen om 10 uur nog lustig met 30 kg tegenwicht stond te draaien. 'k Hoop dat deze orkaan de molen heel wil laten.

Wat is er nu?? De elektrische vijzel heeft er de brui aan gegeven. Eens even zien wat hier de oorzaak van is. Trek het oliepak aan. De pannen rammelen van of op het dak. Wat een slecht weer.

Terwijl ik naar buiten loop, ruik ik een verbrande rubbergeur. Ik kan het eerst niet thuis brengen, maar hoe dichterbij de molen ik kom des te sterker wordt de geur. Dan vlieg ik op de molen af. Een rookwalm komt mij tegemoet als ik de deur open doe. Draai de schakelaar van de motor uit en pak een glas van een lamp en haal er water in. Dit gooi ik onder luid sissend gestoom over de poelie en de riem; de aandrijfriem is van de poelie afgelopen en gedeeltelijk verbrand. Terwijl ik het tweede glas water haal zie ik dat het boezemwater al bijna over de dijk loopt. Na eerst besluiteloos bij de riem te hebben gestaan doe ik de riem weer om de poelie. Hij is echter in twee helften gebrand, maar nog wel heel. Weer proberen of het zo nog lopen wil. Ik draai de schakelaar om en inderdaad: de vijzel komt weer in beweging.

Maar wat is dat?? De motor smoort; de ampere-meter staat al op 60 amp. Schakel snel de motor weer uit

en zoek de oorzaak op. Aha, de wachtdeur wil niet open vanwege het hoge boezenwater. Dat is pech. De polder zal nu zeker volstromen, want het water loop al over de dijk en het regent ook nog steeds en via de vijzelbakken stroomt ook nog een behoorlijke hap water naar binnen via de wachtdeuren.

Terwijl ik dit opschrijf waait het nog verschrikkelijk hard, zo niet harder.

De keukenkachel is uitgewaaid en het huis dreunt op zijn grondvesten.

Het moet toch vooral niet erger worden. Ik heb ook nog een logeetje; het valt mij mee, dat hij nog in bed wil blijven.

Alles begint te klapperen: de pannen, de ramen, kortom het spookt. Nu ben ik niet zo gauw benauwd, maar ik begin hem nu toch wel een beetje te knijpen. Als dit allemaal maar goed gaat.

Overal in de omtrek zie je weer lichtjes van boerderijen, waar het eerst donker was vannacht. Die vertrouwen het ook niet meer op bed waarschijnlijk.

Ik kijk eens naar de molen. Die staat nog steeds in dezelfde stand. Het weiland naast het huis staat al gedeeltelijk blank. Dit belooft wat!!

Als ik naar de W.C. loop, schijnen de dakpannen je dreigend de stuipen op het lijf te willen jagen; erg beangstigend.

Het is inmiddels al bijna 4 uur en het orkaant er nog maar op los.

Ik heb alweer honger en stel vast dat je met een volle maag beter wakker blijft dan met een lege. Het nieuws van 4 uur meldt verder niets nieuws, hetzelfde als van 3 uur. Ik probeer de kachel aan te krijgen, maar ze waait bij herhaalde pogingen steeds weer uit. Daarom ga ik maar naar de voorkamer; deze kachel brandt tenminste nog.

Als ik door het voorkamerraam kijk, waan ik me op zee! Het buiswater vliegt met emmers tegelijk uit het kanaal tegen het raam.

Het wickenkruis staat te wiebelen om te proberen los te komen. Vergeefse pogingen overigens. Er zullen wel weer een paar molens sneuvelen, vooral de onbeheerde en vervallene.

Onderhand duurt deze orkaan nu al meer dan drie uur en overtreft die van 1972.

Als ik zo hoor, begint het wat te luwen en ik denk er sterk over om nog een paar uurtjes slaap te pakken, want er zal morgen na de storm genoeg te doen zijn. Goede nacht dan maar. Als ik op bed ga denk ik aan het versje „wat de toekomst brengen moge, mij geleidt des Heren hand ...” en hiermee ga ik gerust naar bed toe.

Goed en wel boven voel ik me toch ook niet lekker. Het lijkt wel of het weer harder gaat waaien. Ik ga weer naar beneden, niet begrijpend dat Kor, m'n neefje, kan slapen. Ik trek mijn regenkleding aan en maak een rondje om het huis. De dakgoot van de keuken ligt er naast en moet vastgebonden worden, voordat deze verder stuk waait. Als ik vooruit wil, moet ik haast plat tegen de grond. Het is zeker dat het nu harder waait dan ooit. De tocht is net een wilde rivier; het water staat 10 cm onder het maai-veld. Erg beangstigend zo rondom in het water. Ik hoop toch niet dat ik de spulletjes naar de zolder moet brengen om het droog te houden!

In de tuin vind ik een stukje klep van de zelf-zwichting. 'k Ben benieuwd hoe of dat er bij daglicht uitziet.

Als ik mijn rondje gedaan heb, ga ik weer in huis met zand tussen mijn kiezen vanwege het opwaaiende stof. Ik zie vrijwel niets meer door de voorkamer-ramen. Een geluk dat ze vandaag niet schoongemaakt zijn.

Het is bijna 5 uur en zal nog eens naar de radio luisteren.

Daar heb je het al; een molen in Schoorl sloeg op hol met als gevolg dat deze inzakte.

Het weer is nog onveranderd.

Terwijl ik het hele verhaal nog eens doorlees beginnen de pannen weer te rammelen en wel zo hard, dat ze toch zeker stuk moeten zijn.

Eens kijken hoe het met Kor is; die jongen slaapt als een roos. Des te beter.

De buien volgen elkaar in snel tempo op. Als je denkt dat het wat rustiger wordt begint het weer te stormen. De regen valt met bakken tegelijk neer,

terwijl de molen niet kan draaien, electrisch niet en met windkracht niet.

Hoor, daar waaien weer een paar pannen van het dak, hoop dat het daarbij blijft.

Nu begint het nog te hagelen; de ramen worden er bijkans schoon van. Uit voorzorgsmaatregel heb ik vast wat plastik op de zolder gelegd; stel je voor dat we op de zolder ook al niet meer droog kunnen zitten. Nu krijg je een beetje een indruk hoe het de mensen in 1953 moet zijn vergaan. God behoede ons daarvoor.

De wind komt nu uit noordelijke richting. Hopelijk zakt het boezemwater straks een beetje, anders kunnen we het water uit de polder niet eens kwijt. Met harde westenwind wordt namelijk het water van Friesland richting Groningen gestuurd, met het gevolg dat het niveau enigszins stijgt, hoewel het vannacht wel een beetje uit de klauwen is gelopen. Het is dan ook te hopen, dat de dijk verderop hoger is dan bij de molen, want anders zullen er zeker stukken land blank staan.

Werd het nu maar licht, dan is de toestand tenminste te overzien. Wat is dat nu? Ik hoor weer gerammel, maar nu is het m'n maag. Hier is wel iets aan te doen, dus op naar de keuken.

Het loopt tegen zessen en het zandmannetje laat zich toch niet onbetuigd, zodat ik het nu eens weer wil proberen om een beetje slaap te pakken. Het lukt niet al te best, slaap licht en ben bij iedere windstoot wakker.

Om half acht loopt de eerste wakker af en ben gelijk wakker en Kor ook. Het stormt nog steeds tezamen met hagel en/of regen. Zo op het eerste gezicht lijkt alles nog wel mee te vallen, maar een omgewaaide boom en een hoop wateroverlast.

Het boezemwater staat nog steeds hoog, zodat de electrisch aangedreven vijzel niet zal willen draaien.

Het is nu tien uur, 't is licht; de zon schijnt zo nu en dan. De aandrijfriem is nu helemaal stuk en moet eerst gerepareerd worden. Maar als de wind vanmiddag afzwakt zal de andere vijzel zeker kunnen draaien om zodoende de polder weer op peil te

krijgen. Dit zal waarschijnlijk nog wel enkele dagen duren, want voordat het land droog is moet er heel wat water verzet worden. En de weerverwachtingen zijn niet al te best. Je kunt je lol wel weer op met deze toch nog onverwachte stormdepressie.

Henk Berends